Hva skal til for å være mann i Lahore? Mannlighet er ikke enhetlig eller konsistent, men kommer tvert imot til uttrykk gjennom motstridende og uforenlige praksiser.

MENNS LIV I LAHORE, PAKISTAN

TEMA: KJØNN

Thomas Michael Walle er stipendiat ved Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring (nova).

TEKST: Thomas Michael Walle

MENS DET Å FRAMSTÅ som en moralsk mann og god muslim er viktig i relasjon til familien og offentligheten, vil menn ofte uttrykke maskulin status gjennom umoralske praksiser i relasjon til den mannlige vennekretsen. Hvordan håndterer en mann disse motsetningene? I vekslende mellom det moralske og det umoralske er det behov for både anstendige og uanstendige kvinner, sett fra mannens ståsted. Hvordan lever kvinnen opp til samfunnets absolutte forventning om å framstå som anstendig, samtidig som hun har et illegitimt kjærlighetsforhold til en mann? Og hva ligger til grunn for at mannen sjelden vil gifte seg med sin kjæreste?

Forskning på menns livssammenhenger har i løpet av de siste 20 årene dokumentert at det finnes et mangfold av måter å være mann på, også innenfor begrensede

sosiale og kulturelle kontekster. Denne artikkelen er følgelig ikke ment å skulle gi en entydig beskrivelse av hva som skaper enn mann i Pakistan, eller mer spesifikt i millionbyen Lahore. Det er snarere en fortelling om hvordan noen menn skaper mening i hverdagen, i ulike sosiale kontekster. Rent analytisk betegner "maskulin" egenskaper som en mann søker å tilegne seg for å uttrykke sin mannlige kjønnsidentitet. Det er imidlertid ikke slik at det maskuline er noe enhetlig som en mann har eller ikke har; det består av en rekke maskuline verdier som en mann vil ønske å uttrykke for å framstå som mest mulig mannlig i egne og andres øyne. De maskuline verdiene er de verdier som i et samfunn eller innenfor en gruppe til enhver tid, og i en gitt kontekst, anses som viktige for å uttrykke mannlighet. I dette ligger det også en forestilling om at de maskuline verdiene kan miste sin kraft til å uttrykke mannlig kjønnsidentitet. Dette er essensielt for å forstå hvorfor menn kontinuerlig vil søke å uttrykke sin mannlige kjønnsidentitet: Maskulinitet må erverves og opprettholdes.

Det er imidlertid ikke alt en mann sier og gjør som kan tas som et uttrykk for vedkommendes mannlige kjønnsidentitet. Egenskaper som verdsettes hos en mann kan også verdsettes hos en kvinne og kan være uttrykk for en persons sosiale identitet snarere enn kjønnsidentitet. I Lahore vil klasse og etniske tilhørighet (og i noen tilfeller kaste) i mange sammenhenger ha overordnet betydning i den sosiale differensieringen mellom personer, selv om kjønn selvsagt virker inn også her. En persons handlinger vil derfor primært kunne ha som mål å uttrykke en slik sosial tilhørighet snarere enn vedkommendes

kjønnsidentitet. Samtidig er kjønnsidentitet gjennomgående en sentral faktor i hvordan en person i Lahore ser på seg selv og blir vurdert av andre. Mye av det menn sier og gjør kan følgelig analyseres i forhold til akkumulasjon av maskuline verdier, selv om det ikke gjøres eksplisitt at dette er formålet med handlingen. Jeg vil nedenfor ta for meg noen av de maskuline verdiene som jeg fant gjeldende mens jeg bodde i Lahore.⁴

Moralens maskuline verdi

Viktigheten av å framstå som moralsk, gjerne i betydningen "en god muslim", er et sentralt aspekt ved det mannlige fellesskapet, men gjelder selvsagt for både menn og kvinner. I så måte er moralen en generell verdi i samfunnet, selv om det er betydelige kjønnsforskjeller i hvordan den gjør seg gjeldende. Den verdien som ligger i å framstå som moralsk har betydning for den respekten en person har og virker sammen med andre verdier inn på en manns maskuline status.

Det var særlig i relasjon til familien at ønsket om å framstå som moralsk ren viste seg sterkt blant mine informanter i Lahore. I situasjoner hvor familien står sentralt blir andre personer og familier stort sett vurdert ut fra moralske kriterier. For en mann går dette på hvorvidt han har respekt for, og kjærlighet til de personene i familien og familiens omgangskrets som samfunnsnormene forventer. En mann som ikke har respekt for sin far eller kjærlighet til sin søsters barn er dermed å betrakte som mindre moralsk enn en som oppfyller disse forventningene. Videre skal en mann vise omsorg og ansvar for familien og eventuelt trengende som står familien nær; barna må få en så god utdanning som

mulig, kona skal ikke mangle penger til husholdningen eller de klær og smykker som hun måtte trenge, og familiens tjenere skal få hjelp til for eksempel legeutgifter og giftemål i sin familie. Historier om dette blir brukt for å fremheve en manns gode moralske karakter og kan motsatt illustrere en manns dårlige moral hvis det er kjent at dette ikke blir fulgt. En manns gode moralske karakter kan også leses ut fra hvor mange tilsvarende vel ansette menn han omgås; venner med godt rykte blir

Det er en avgjørende forskjell i hvilke kriterier som brukes for å vurdere henholdsvis menn og kvinner.

trukket fram som bevis på en manns egen aktverdighet.

Det er en generell forventning om at seksualitet og intime relasjoner med det annet kjønn kun hører ekteskapet til. Seksualitet innenfor ekteskapet er ikke bare en mulighet, men en plikt, og det er maskuline verdier knyttet til den legale formen for seksualitet. Barn er et synlig tegn på at denne ekteskapelige plikten til samleie, som også er gjeldene for kvinner, blir oppfylt. Samtidig er barn også et bevis på mannens virilitet, en maskulin verdi som får sitt klare uttrykk også i andre kontekster – noe jeg kommer tilbake til.

Det er et viktig poeng at også familien som helhet ønsker å framstå som moralsk og anstendig. Vurderingen av de enkelte familiemedlemmene har betydning for vurderingen av familien som helhet, og familiens anseelse har betydning for vurderingen av de enkelte familie-

medlemmene. Derfor har alle i familien et kollektivt ansvar for og en felles interesse i at familiemedlemmene hver for seg oppfører seg på en moralsk akseptabel måte, eller i det minste framstår slik. Et illustrerende eksempel på denne dynamikken er hentet fra kontoret til Shabir, en gift mann i trettiårene hvis kontor tjente som samlingssted om kveldene. Til stede var også hans venn Kamran, som var fra seg av kjærlighetssorg fordi foreldrene motsatte seg giftemål med kjæresten Nazreen. Kamran hadde inntatt store mengder alkohol, og han ble så full at Shabir fant det nødvendig å varsle foreldrene hans. Etter en stund dukket Kamrans far, mor og søster opp på kontoret. Kamrans far sendte umiddelbart sjåføren hjem med Kamrans bil – dette var ikke noe som tjenerne i familien skulle få kjennskap til. Han vurderte situasjonen slik at dette angikk familiesanseelse: Selv om det var Kamran som hadde handlet galt, hadde alle i familien en felles interesse av at dette ikke kom ut slik at det kunne skade familiens rykte.

Denne koblingen mellom familiens og enkeltpersonens moralske anseelse har to konsekvenser for mannen. For det første har vurderingen av en manns familie konsekvenser for hvordan han blir vurdert som person og til en viss grad for vurderingen av ham som maskulin i andres øyne, all den tid dette sier noe om hans moralske karakter. For det andre ligger det et mer aktivt ansvar på mannen om å påse at de familiemedlemmene som han rangerer over i familiehierarkiet – det vil si søstre og yngre brødre (også i den utvidete betydningen som disse termene har), kone, barn, nevøer og nieser – framstår som moralsk gode. En ung kvinne som vil gå på restaurant med sine venninner har derfor

ofte sin bror med som anstand. Jeg ble fortalt at mange menn tar denne oppgaven veldig seriøst; det kan ende i slåsskamp når en annen mann kaster et blikk på søsteren eller en av de andre kvinnene i følget. Noe tilsvarende skjedde på en konsert der Kamran var sammen med sine to eldste søstre og noen venner. En av guttene i følget, Omer, fikk i oppdrag av en kvinnelig bekjent, som var medarrangør og som i denne sammenhengen var å regne som hans “søster”, om å passe på hennes venninner (“søstre”) under konserten. Da Omer oppdaget at Kamran kikket interessert på kvinnene ble han rasende og ba Kamran skjerpe seg. Det å kikke på og kommentere jenter – såkalt *poonding* – var ellers en vanlig praksis menn i mellom, og ville ikke opprørt Omer i en annen situasjon hvor han ikke hadde ansvar for kvinnes anseelse.

En god mann er en god muslim

Det var som nevnt viktig for mine informanter å framstå som gode muslimer, selv om det var ulike oppfatninger om hva dette innebar. Jeg overvar en diskusjon om hvorvidt hasj kunne sies å være *haram* (det som er forbudt for muslimer). Diskusjonen oppsto under *ramazan* (den hellige fastemåneden), en periode da ingen av mine informanter drakk alkohol på grunn av den særskilte viktigheten og verdien av å leve som en god muslim. Noen hevdet at siden hasj ikke var omtalt som *haram* i Koranen, var det greit å røyke hasj også under ramazan (dog først etter at fasten var åpnet).² Andre mente at det var en direkte kobling mellom alkohol og hasj, og at også hasj derfor måtte forstås som *haram*. Det er interessant å merke seg at også de som i denne diskusjonen betraktet hasj som

haram, røkte hasj ellers i året. Diskusjonen hadde helt klart moralske aspekter ved seg, og begge sider i diskusjonen påberopte seg retten til å avgjøre hva som var religiøst og moralsk korrekt.

Tilsvarende diskusjoner kunne forekomme om hvorvidt det var riktig å oppsøke og tilbe hellige menns gravsteder i Lahore og andre steder. Disse var valfartssteder for mange pakistanere; det ble av mange ansett som lykkebringende å oppsøke gravstedene og vise sin respekt. For noen var dette et viktig element i religionssutøvelsen, både som et tegn på ens moralske renhet og som en mulighet til å styrke denne. For andre var det å besøke slike steder moralsk galt, en dreining bort fra det som var det sentrale i religionen; enkeltpersonens kjærlighet og respekt for Allah, hans ord og hans profet Muhammed.

Hovedpoenget er at mine informanter, uansett standpunkt i disse og lignende saker, så det som viktig å markere sin egen religiøsitet som moralsk riktig. De som valgte å be fem ganger om dagen så *det* som et moralsk imperativ, mens de som sjelden eller aldri gjorde dette kunne argumentere for hvorfor det ikke svekket deres moralske anseelse. Det var en tendens til at noen så på sin økonomiske velstand som et bevis på kjærlighet fra Allah. Denne kjærligheten var en bekreftelse på deres moralske renhet, noe som derfor reduserte behovet for å vise det gjennom for eksempel bønn. Andre hevdet at økonomisk velstand var et tegn på et religiøst sett umoralsk begjær og dermed et tegn på vedkommendes moralske urenheter – noe som ville straffe seg i livet etter døden.³

De moralske verdiene som gjelder i forhold til familien og i forhold til ønsket

om å framstå som en god muslim, har også konsekvenser for hvordan mannen blir vurdert av den mannlige vennekretsen og av samfunnet forøvrig. Det blir påtalt hvis en i vennekretsen ikke oppfyller de forventningene som stilles til ham i forhold til familien, og tilsvarende vil en person respekteres for sin egen og familiens høye moralske anseelse. Det finnes imidlertid moralske verdier som gjelder innenfor vennekretsen og som er løsrivet fra vurderingen av mannen i andre sammenhenger. Disse moralske verdiene går på den lojaliteten som vises til det intime fellesskapet som vennekretsen utgjør, og på hvorvidt mannen evner å prioritere mellom vennene og andre forpliktelser. Det som skjer mellom vennene og innen vennekretsen skal ikke slippes ut til omverdenen, og dette er en av forutsetningene for samholdet. Lån av penger, kjærestehistorier, intime betroelser og rusmiddelkonsum – stort sett alle ting som kan bidra til å skape et annet bilde av en mann enn det han ønsker i andre kontekster – må hemmeligholdes.

En god venn, og dermed også en moralsk venn, er altså en som er tro mot vennenes lojalitetsfellesskap. En god venn er også en som, tross i familiens sentrale posisjon, prioriterer vennene i så stor grad som mulig. Da min mor besøkte meg i Pakistan oppholdt vi oss omtrent en uke i Lahore. Dette var samtidig med *eid-al-fitr*, feiringen etter ramazan, som også falt sammen med den årlige drageflyvnings-festivalen *Basant*. Det var derfor av flere grunner naturlig å tilbringe mye av denne uken sammen med våre slektninger i Lahore.⁴ I tillegg hadde jeg et personlig behov for å tilbringe tiden sammen med moren min, og jeg kunne ikke tenke meg å la henne sitte

alene i leiligheten min i lang tid. Dette ble påpekt av både Kamran og Shabir: "Du må sette av tid til vennene dine også!" Vi var faktisk på besøk hos, og sammen med, flere av mine venner i løpet av min mors korte besøk, så det var ikke samværet med dem jeg sviktet. Det jeg i deres øyne sviktet, var det eksklusivt mannlige samværet hvor min mor ikke kunne inkluderes.

Fra samfunnets side er det ikke de samme pliktene og rettighetene som gjelder innenfor vennekretsen som innen familien. Innenfor vennekretsen er det imidlertid en forventning om at vennene viser omsorg og ansvar for hverandre. Da Habibs mor ble syk og han hadde problemer med å dekke utgiftene til behandling, var det pengeinnsamling blant vennene for å hjelpe ham. En mann som på denne måten tar vare på sine venner har ord på seg for å være en moralsk mann, noe som også styrker hans maskuline status.

Umoralsens maskuline verdi

Som det fremkommer over var det som kan kalles "umoralske" handlinger vanlig blant mine informanter. Når jeg betegner handlingene som "umoralske" er det i forhold til de generelle moralnormene i samfunnet som jeg har beskrevet. Rusmiddelkonsum er å betrakte som haram i forhold til religionen, og før- og utenomekteskapelige seksuelle relasjoner bryter med reglen om ekteskapet som den eneste legale rammen for seksualiteten. Det er altså et sammenfall mellom folks oppfatning av hva som er rett og galt på den ene siden, og samfunnets verdslige og religiøse lover og regler på den andre siden.

Inger-Lise Lien hevder at avvik fra normen om ekteskapet som den eneste legale rammen for seksualiteten vurderes

annerledes for menn og kvinner, fordi den moralske kode som anvendes for å bedømme deres handlinger, er forskjellig.⁵ Jeg vil i strid med dette hevde at det i Lahore er de *samme* moralske forventningene til menn og kvinner i dette henseende. Moralsk sett er det ikke noen forskjell i en mann og en kvinnes før- eller utenomekteskapelige seksuelle relasjoner. Slike forhold er å betrakte som umoralske for begge kjønn. Det er imidlertid en stor og avgjørende forskjell i de respektive kjønnenes muligheter til å både framstå som moralsk god og samtidig bryte normen om ekteskapet som den legale rammen for seksualiteten. Det er også avgjørende forskjell i hvilke kriterier som

*Den som på en vellykket måte klarer
å manøvrere mellom de ulike
maskuline verdiene vil nyte stor
respekt blant vennene.*

brukes for å vurdere henholdsvis menn og kvinner. En kvinne vurderes ut fra moralsk karakter, som enten moralsk god (anstendig) eller moralsk dårlig (uanstendig). I dagligtale kommer dette til uttrykk i kommentarer om hvorvidt hun snakker mykt, kler seg pent og beveger seg passende, eller i fortellinger om at hun røyker, flørter, behandler barn og tjenere dårlig, er for opptatt av smykker, eller er involvert i før- eller utenomekteskapelige forhold. Det er særlig andre kvinner som på denne måten gir uttrykk for sin vurdering av en kvinne, og fortellingene trenger nødvendigvis ikke å stemme med de faktiske forhold. Hvis det er ett forhold eller én egenskap ved

kvinnen som vurderes som moralsk dårlig, er tendensen at kvinnen oppfattes som uanstendig i alle sammenhenger. Har hun først blitt stemplet som uanstendig, vil det være en vanskelig oppgave å rette opp dette. Mannens moralske karakter utgjør derimot kun ett aspekt ved vurderingen av ham som mer eller mindre maskulin.

Innenfor den mannlige vennekretsen avviker holdningen til de moralske normene fra den som gjelder i andre kontekster. Lien hevder som nevnt at det er andre moralske standarder som gjelder for menn enn for kvinner og at menn derfor har en annen holdning til dette enn kvinner har.⁶ Selv er jeg av den oppfatning at disse handlingene har maskulin verdi nettopp fordi de er umoralske. Mine informanter prøver ikke å forsvare sine han-

Han har følgelig ingen ønsker om permanent å framstå som en dårlig muslim, men oppnår prestisje som mann i visse sosiale situasjoner ved å opptre som en.

dlinger ut fra en argumentasjon om at de er moralske; de er tvert om flinke til å markere at de ikke er det. De hevder følgelig ikke at det å drikke alkohol er uten betydning for å vurdere en manns moralske standard; det er et sentralt poeng å påpeke overfor vennene hvor grensen for offentlig akseptable handlinger går. Prestisjen ligger i at man krysser denne grensen bevisst og midlertidig. Shabir omtaler seg selv spøkefullt som en dårlig muslim, selv om han i andre sammenhenger ser det som viktig å markere at han

nettopp er en god muslim. Han har følgelig ingen ønsker om permanent å framstå som en dårlig muslim, men oppnår prestisje som mann i visse sosiale situasjoner, ved å opptre som en. En tilsvarende dobbelthet fremgår i Kamrans beskrivelse av sitt forhold til Allah: "Allah ser og vet alt og det er derfor ikke mulig å lyve for Allah", sier han. Tross i dette gjør Kamran en rekke ting som han vet strider mot de religiøse forskriftene og den generelle samfunns-morale. Jeg vil hevde at disse umoralske handlingene aksepteres innenfor vennekretsen fordi det å bryte de moralske normene har en maskulin verdi i seg selv.

Brudd på de moralske normene vil altså, i det eksklusivt mannlige samværet, markere og styrke en manns maskulinitet. Det er ingen tilsvarende verdi for kvinner i å bryte de moralske normene i samfunnet, heller ikke i situasjoner som er eksklusivt kvinnelige – så langt jeg vet. I så måte kan det hevdes at verdien av de umoralske handlingene er kjønnsspesifikke for menn, og de er dermed særskilte markører for mannlig kjønnsidentitet.

Når det gjelder umoralske handlinger i Lahore er det et viktig poeng at selv om de genererer status som mann, er ikke dette først og fremst knyttet til de reaksjonene som kommer eller forventes å komme fra samfunnet forøvrig. Den maskuline statusen blir tvert om ytterligere forsterket når mannen evner å skjule sine umoralske handlinger for andre enn den mannlige vennekretsen. Konsekvensene av å bli oppdaget er samtidig potensielt veldig store. Reaksjonene fra familien vil imidlertid avhenge av hvor mye som er kjent for omverdenen. Mannen har en interesse i å holde sine umoralske handlinger skjult for familien, og familien har på sin side en

interesse i at det de eventuelt vet om mannens umoralske handlinger ikke blir offentlig kjent. Så lenge familiens anseelse opprettholdes vil det ikke være formålstjenlig å reagere på en måte som kan avsløre det som har skjedd, eller som Glatzer skriver fra de afghanske pathanene: "En skam som ingen vet om er ingen skam."⁷ Dette er i tråd med reaksjonen til Kamrans far da Kamran hadde drukket; reaksjonen kom, men i en mild form som ikke røpet hendelsen til omverdenen. Han ga imidlertid Kamran streng beskjed om at Shabir ikke var en ønsket omgangsvenn.

Hvis de umoralske handlingene blir offentlig kjent er det ikke heldig for mannen. For det første blir verdien av den umoralske handlingen redusert fordi han ikke evner å holde den skjult. For det andre vil han svekke familiens anseelse, noe som på flere måter reduserer hans maskuline status. For det tredje, og i forbindelse med de to andre, vil vennene miste respekt for ham. Det er altså en stor risiko involvert i de umoralske handlingene, og denne risikoen bidrar til å øke prestisjen til de mennene som slipper unna med sine umoralske handlinger. Den som på en vellykket måte klarer å manøvrere mellom de ulike maskuline verdiene vil til gjengjeld nyte stor respekt blant vennene.

Verdien av den utbredte praksisen med å ha kjæresten er imidlertid ikke utelukkende knyttet til den risikoen det involverer. Kjæresteforhold gir uttrykk for mannens virilitet, noe som er sterkt knyttet til vurderingen av hans maskulinitet. Selv om samleie er en ønskelig konsekvens av disse forholdene, er det imidlertid ikke et krav – i det minste ikke umiddelbart. Evnen til å forføre en kvinne er en stor prestasjon i seg selv i et samfunn der slike

forhold er enda mer risikofylte for kvinner enn for menn. Denne forførelsevnen har dermed også maskuline verdier knyttet til seg.

Kjærlighetsforhold og ekteskap

I mannens intime relasjoner til kvinner kan vekslingen mellom moralske og umoralske maskuline verdier få spesielle konsekvenser: Mannen ønsker å gifte seg med en anstendig kvinne i tråd med målsetningen om å framstå som moralsk, men trenger samtidig "uanstendige" kvinner som han kan vise sin virilitet og forføringskunst overfor i tråd med de maskuline verdiene knyttet til visse umoralske praksiser.⁸ Det er som nevnt en vesentlig forskjell på hvordan menn og kvinner vurderes, og for kvinner er det avgjørende å framstå som anstendig. En kvinne som er involvert i et kjærlighetsforhold til en mann vil derfor oftest fortolke dette forholdet på en måte som ivaretar hennes anstendighet, ved å se det som et forstadie til ekteskapet. Også mannen vil i noen sammenhenger se sin kjæreste som en fremtidig kone, og det er derfor mulig å etablere et analytisk skille mellom kvinnen som "kjæreste" og kvinnen som "potensiell kone" i et kjærlighetsforhold. "Kjæreste" er i denne sammenhengen uanstendig, siden målet med forholdet er intime seksuelle relasjoner og prestisje; "potensielle kone" er anstendig, innenfor forholdet, siden det endelige målet er ekteskap (selv om intime seksuelle relasjoner og prestisje selvsagt er relevant). Det er ikke nødvendigvis enighet mellom mannen og kvinnen i et forhold hva som er hennes status vis-à-vis mannen. Alle de kvinnene jeg snakket med som var involvert i et forekteskapelig kjærlighetsforhold så ekteskapet som det endelige

målet, og så følgelig seg selv som potensiell kone. Mannen vil derimot oftest se henne som kjæreste og dermed uanstendig.

Dette kan forklares i de allerede skisserte kjennetegn ved maskulinitet i Lahore, konstituert av både moralske og umoralske maskuline verdier. Mannen har en interesse i, og en mulighet til, å gjøre både det "riktige" og det "gale" i forhold til de moralske standardene. Når en mann gifter seg med en kvinne som han har hatt lite forutgående kontakt med, ofte valgt av familien og dermed ansett av dem som anstendig, så styrker han sin maskuline status gjennom moralske verdier. Når han innleder et forhold til en kvinne som han ikke planlegger å gifte seg med og dermed ser på som uanstendig, så styrker han sin maskuline status gjennom umoralske verdier. Til dette kan det tillegges at mange av mennene allerede var gift, uten at de fortalte dette til sin kjæreste, som på sin side ble ledet til å tro at hun var en fremtidig kone. Det såkalte "kjærlighetsekteskapet" forekommer i noen grad, men anses ikke som en handling som styrker ens maskuline status. Dette kan forklares i at det bygger bro mellom kontekster som i andre sammenhenger absolutt må holdes atskilt; mellom kontekster der mannen ønsker å framstå som en god muslim på den ene siden, og kontekster der han oppnår prestisje gjennom å framstå som en dårlig muslim på den andre siden. En mann vil derfor oftest ikke gifte seg av kjærlighet, selv om kjærlighet innenfor ekteskapet anses som en god ting.

Det blir for omfattende her å gå særlig inn på kvinnes situasjon i forhold til de, juridisk og religiøst sett, illegitime kjærlighetsforholdene. Det er imidlertid klart at den tendensen som kan spores til at

enkelte kvinner ikke ser egne føreketenskapelige forhold som uforenelig med det å være en anstendig kvinne så fremt forholdet er et forstadium til ekteskapet, kan utnyttes av en mann på en måte som rammer kvinnen. I det øyeblikk mannen avslører at han ikke har intensjoner om å gifte seg med kjæresten, er hun stemplet som uanstendig. Kvinnen har da en stor utfordring i å skjule et forhold som mannen på sin side kan ha en interesse i å skryte av. Selv om det selvsagt finnes menn som ikke ser det føreketenskapelige forholdet som uforenelig med et senere giftemål, har jeg vist at mannen på mange måter er "tjent" med å ikke gjøre det. Tragedien for kvinnen er at det er mannen som sitter med kortene til å definere henne som anstendig eller uanstendig, uten at denne definisjonen nødvendigvis samsvarer med hennes handlinger eller egen oppfatning av seg selv.

Kvinner i Lahore har på mange måter større frihet enn det som vanligvis beskrives fra den pakistanske landsbygda. Mange av disse kvinnene argumenterer gjennom sine handlinger for at "anstendighet" er noe det kan forhandles om, og at også kvinner kan være "mer eller mindre" (kvinnelig og anstendig) – og ikke kun "enten eller". Dette kan i sin tur svekke menns argumenter for å kontrollere kvinner (for å ivareta deres anstendighet) og menns makt til å definere sine kjærlighetspartners moralske karakter. Utfordringen for kvinnene er at maskulinitet i Lahore i så sterk grad er strukturert omkring eksistensen av nettopp "anstendige" og "uanstendige" kvinner, og menns muligheter og vilje til både moralske og umoralske handlinger.

• f •

- 1 I løpet av et ni måneders langt feltarbeid i 1996– 97 fulgte jeg en mannlig vennegjeng i alderen 25– 35 år, fra midtre og øvre middelklasse, på ulike sosiale arenaer: hjem, arbeid, fritid.
- 2 Fasten åpnes etter solnedgang ved å spise en daddel, med et påfølgende rituelt måltid – iftari.
- 3 Det eksisterer en forestilling om at en person har en gitt mengde “lykke” som gjelder både i dette livet og i livet etter døden. Noen hevdet at dess mer lykke en person har i dette livet, dess mindre lykke blir igjen til livet etter døden. Dette ble av noen fremlagt som en begrunnelse for hvorfor begjær var galt, og ikke minst dumt.
- 4 Min far var av pakistansk opprinnelse, men flyttet til England og siden til Norge på 1950-tallet.
- 5 Lien, Inger-Lise: “Moral og emosjoner i pakistanske Punjab”. Upublisert avhandling, Institutt og museum for antropologi, UiO, Oslo 1993, s. 130
- 6 ibid.
- 7 Glatzer, Bernt: «Nomaden von Gharjistan». Steiner, Wiesbaden 1977
- 8 Selv om vurderingen av kvinner som “anstendig/uanstendig” relaterer seg til generelle forestillinger i samfunnet, er det et sentralt poeng at merkingen av kvinner i denne sammenhengen er sett fra mannens ståsted. Det sier følgelig veldig lite faktisk om kvinnen og hennes opplevelse av seg selv, men desto mer om mannen og hans seksuelle intensjoner. For en utdypning av disse argumentene, se Walle, Thomas Michael: “Virginity vs. Decency: Continuity and change in Pakistani men’s perception of sexuality and women” i Chopra, Osella & Osella (red.), «South Asian Masculinities: Context of Change, Sites of Continuity», Kali, New Delhi 2004